
Notes

Sobre la semblança excessiva en fonologia* per Blanca Palmada

Una pràctica habitual en els estudis de llengües consisteix a destacar els aspectes més específics i singulars: l'atenció es concentra en els trets particulars de la llengua. En la descripció de variants dialectals aquesta manera de fer és encara més estesa i no és gens estrany trobar tractats que són llistats dels aspectes que es desvien del patró que se sol correspondre amb l'estàndard. Aquest enfocament és encertat quan l'objectiu és conèixer els sistemes lingüístics més a fons, i quasi sempre es tracta d'això. Però la mateixa gràcia que té la diversitat es pot veure també en les coincidències profundes, ben mirat no és pas més interessant trobar diferències que descobrir que les llengües s'assemblen molt.

Les semblances s'observen fins i tot entre llengües que no pertanyen a la mateixa família o que no han estat mai en contacte. Cercar una explicació d'aquesta coincidència és el propòsit central de la teoria de les llengües naturals que es coneix com a Gramàtica Generativa. En aquest marc s'han pogut fixar principis generals que es mantenen universalment, a vegades amb petites variacions que s'interpreten com a tries diferents dins d'un paràmetre. Aquestes generalitzacions s'identifiquen amb la informació bàsica de partida que és la facultat del llenguatge. D'aquesta manera, la presència d'un mateix comportament en llengües allunyades s'explica per les característiques de la base innata: les llengües s'assemblen perquè els homes s'assemblen.

M'ocuparé d'un aspecte de la fonologia que revela aquesta semblança profunda entre les llengües: el fet que hi ha patrons que es repeteixen amb insistència i reclamen una justificació. Descriuré amb un cert detall un conjunt reduït de processos fonològics que m'han de servir per a fer veure la connexió entre la unitat i les divergències. Casualment, el principi implicat en els processos que he triat s'ocupa també de les situacions de 'semblança excessiva', però no pas entre les llengües, sinó entre les unitats del sistema fonològic d'una mateixa llengua.

Hi ha fenòmens fonològics que tenen lloc quan dos segments o fonemes iguals entren en contacte. La dissimilació, l'elisió i l'epèntesi coincideixen sovint en la voluntat d'evitar el contacte entre segments que comparteixen propietats. Per explicar aquesta unitat en els objectius sembla encertat pensar en un principi general i, si

* Aquest escrit és una versió del treball *Sobre l'estructura de les representacions fonològiques: l'OCP i les regles* (1988) que vaig defensar per obtenir el títol de Màster en lingüística a la Universitat Autònoma de Barcelona. Vaig presentar també aquest estudi al congrés *Going Romance* a Útrecht (1990) i he tornat a tractar alguns aspectes en treballs posteriors (1993 a i b). LA CIRIT i la DGICYT (PB 89-0324) hi han donat suport.

observem repetida la mateixa situació en llengües diferents, tindrem raons per a atribuir aquest principi a la base innata. Els processos de dissimilació, elisió i epèntesi són les vies possibles de solució de les situacions que entren en conflicte amb el principi. El marge per a construir llengües diferents en aquest àmbit reduït correspon a la tria d'alguna d'aquestes opcions.

Hi ha encara un altre espai per a la variació que es relaciona amb el nivell d'identitat que és pertinent, el nivell de coincidència suficient per a implicar el principi. El català defineix com a segments 'massa semblants' els que comparteixen el punt d'articulació primari i el valor de continuïtat. L'anglès, el basc, l'espanyol o el lituà també en tenen prou amb la igualtat d'aquestes dues característiques per a considerar que dos fonemes són idèntics.

El principi general que prohibeix que els elements adjacents siguin idèntics manifesta el seu poder en dos tipus d'intervencions. L'actuació més directa es concreta en l'acció de desencadenar l'aplicació d'estratègies de reparació. La dissimilació, l'elisió o l'epèntesi són solucions mínimes que una llengua pot tenir a la seva disposició per a resoldre les situacions d'identitat i d'adjacència. Aquestes solucions s'expressen per mitjà de regles que no tenen un context d'aplicació especificat i s'apliquen només quan s'escau que un desencadenant extern s'interessa pels canvis que poden realitzar en les representacions. Així, davant d'una seqüència d'elements idèntics, el principi general afectat reclama la intervenció dels mecanismes disponibles a cada llengua. Hi ha encara una altra manera de participar en les derivacions: el principi general pot bloquejar l'aplicació dels processos generals quan el resultat presentaria un grup de segments idèntics: és una forma passiva de dissimilació.

Presentaré tot seguit els aspectes més rellevants de la manifestació en català del principi general que prohibeix els segments idèntics en contacte. Primer, l'activitat com a desencadenant que es concreta en els processos que afecten les seqüències de sibilants (secció 1). Després mostraré com la intervenció de blocatge explica certes asimetries que es donen en l'escampament de la continuïtat (secció 2) i finalment resumiré les conclusions (secció 3).

1. LES SEQÜÈNCIES DE SIBILANTS, LA SEMBLANÇA I LES DIFERÈNCIES

Les seqüències de sibilants són prohibides en moltes llengües i sembla que és possible atribuir aquesta restricció a un principi únic. Les llengües utilitzen estratègies diferents per a salvar la prohibició, tenen l'opció de fer una tria dins un conjunt de solucions que és limitat. Tal com es pot veure esquemàticament a (1), la seqüència malformada integrada per dues sibilants iguals (1a) es pot resoldre amb la introducció d'una vocal epentètica (1b), amb una dissimilació (1c) o amb l'elisió del primer element del grup (1d).

(1)

- (a) *SS¹
- (b) SS → SVS
- (c) SS → TS
- (d) SS → ØS

L'observació del comportament de les seqüències de sibilants en llengües diferents permet d'il·lustrar les diverses opcions de (1). L'epèntesi és la solució més estesa quan el segon element és un morfema que és representat únicament per la sibilant. En anglès, per exemple, l'afegiment del morfema de plural demana la introducció d'una vocal quan la forma original acaba en una sibilant: *back+s* però *hous+es*. Al marge d'això, el basc pot representar el grup de llengües que resol les seqüències amb la dissimilació del primer element.

(2)

ez zan	[ss] →	[ts]	'no era'
e <u>z</u> jauna	[s3] →	[tʃ]	'no, senyor' ²

1. L'asterisc expressa que la representació no és bona, que és contrària a la gramàtica o agramatical.
 2. En basc aquest comportament es dona amb la partícula negativa *ez*, que actua com un clític. Entre mots diferents la solució és la simplificació del grup: el resultat és [s] a *indarrez zapaldu* 'aixafat amb força'.

Quan el segon element de la seqüència és un morfema, de plural a (7a) o de segona persona en les formes verbals de (7b), s'introdueix una vocal epentètica a totes les variants.⁸

(7)

<p>(a)</p> <p>kəpásəs</p> <p>fəlisəs</p> <p>əwðásəs⁹</p> <p>(cf. [útils], [áltəs])</p>	<p>(b)</p> <p>túsəs</p> <p>kúzəs</p> <p>kréʃəs</p> <p>fúzəs</p> <p>(cf. [dórms], [báts])</p>
---	--

La seqüència de dues sibilants no es pot associar conjuntament a la coda sil·làbica perquè no es respectaria la condició que exigeix una sonicitat decreixent. És clar doncs que per a la solució d'epèntesi que il·lustren els exemples de (7) es podrien retreure també arguments referits a les condicions de bona formació de les sil·labes. L'explicació podria ser, per tant, la mateixa que val per a l'epèntesi de [áktə] *acte* o [áptə] *apte*.

1.2. El nivell d'identitat pertinent

L'elisió del primer element no exigeix la identitat total dels dos segments tal com es pot extreure de les dades de (6a), que mostren el comportament que és general quan les sibilants són de mots diferents. La simplificació té lloc si les dues sibilants són iguals a [sɪs sáks] pronunciat [sɪsáks], i també si difereixen en el fet que una és alveolar i l'altra palatal: [sɪs ʃájs] es pronuncia sense la primera sibilant [sɪʃájs]. La mateixa generalització es manté en el cas de la Dissimilació Balear a (6b) [sɪs sɔts] fa [sɪtsɔts], i igualment [sɪs ʃéts] dissimila i és [sɪtʃéts]. La identitat total tampoc no és una condició per l'epèntesi vocàlica de (7): la vocal s'introdueix a [túsəs] i evita el contacte entre dues *esses* que són iguals, però també s'ha d'inserir a [kréʃəs] per a separar la sibilant palatal i l'alveolar.

Si la restricció que afecta les seqüències de sibilants es pot atribuir al PCO, vol dir que aquest principi no exigeix identitat total; s'interessa pels segments adjacents que comparteixen el punt d'articulació primari i el valor del tret de continuïtat. La definició de què compta com a identitat per al PCO en català i en les altres llengües que mostren el mateix comportament és doncs la de (8).

(8) Nivell d'identitat pertinent pel PCO
Punt d'articulació primari i continuïtat

Pot semblar que la coincidència en el tret Estrident, que caracteritza les sibilants com a grup, és el que determina la incompatibilitat. La comparació lingüística, però, deixa clar que la restricció s'aplica sobre els valors de punt d'articulació i de continuïtat i que Estrident no intervé. Això es pot veure més fàcilment en espanyol; en aquesta llengua la restricció afecta també [θ] o [X], en els grups *haz zapatos* i *reloj japonés*, respectivament. Aquestes consonants no són estridents però sí que satisfan la descripció de (8).

En català no poden coaparèixer, doncs, [s] i [sʃ], però tampoc [s] i [ʃ] de manera que la palatalitat no és suficient perquè les dues sibilants comptin com a diferents. El caràcter palatal és desestimada i convé veure la forma que pren aquesta característica en les representacions.¹⁰ L'estructura dels sons palatals no és ara mateix un tema que es pugui considerar resolt. La proposta més clàssica identifica la palatalitat amb la presència de l'especificació [- anterior] dependent de l'articulador Coronal. La caracterització en trets que s'assigna a [ʃ] en aquest model és així [Coronal, - anterior] mentre a [s] li correspon [Coronal, + anterior].

8. BIBILONI (1983) esmenta les pronúncies [səgájs], [pərtájs], [əkéjs] en mallorquí; adverteix però que són arcaïsmes que perden terreny a favor de les solucions amb epèntesi com [pərtáʃəs] o [əkéʃos]. Les formes antigues segueixen el procés de vocalització de la [ʃ] original en [j] quan és seguida de consonant. Vegeu abans [məte]jék], també [pejrit], *peix frit*, [kəljəpəti] *calaix peti*.

9. Hi ha tria morfològica de la vocal epentètica, que és [u] en els masculins, així [kəpásus], [fəlisus], [əwðásus]. Les vocals epentètiques són diferents en altres variants; aquests exemples recullen la pronúncia del central.

10. Assumeixo el model vigent d'organització interna dels segments conegut com a Geometria dels Trets que imposa una estructura jeràrquica a les característiques que a SPE apareixien sense ordre en una matriu. Vid. GOLDSMITH (1990) per a una introducció al model general i a les diverses subteories.

Arran del treball de KEATING (1988) s'ha considerat un model de representació diferent per als segments palatals. Aquesta autora proporciona dades radiogràfiques que reflecteixen un gest articulatori complex i defensa la possibilitat que la palatalitat s'expressi independentment de l'articulador Coronal. La diferència entre un segment coronal pur o alveolar i un altre de palatal no es manifesta així en especificacions diferents sota el node Coronal. Els distingeix la presència d'un segon articulador Dorsal en la representació de les palatals.¹¹ Ara per ara, doncs, sembla generalment admès que hi ha llengües que fan ús d'un tipus especial de segments dits *complexos* que es produeixen realitzant almenys dues constriccions en punts diferents del tracte; aquestes constriccions són executades per dos articuladors diferents de manera simultània. Les làbio-velars, i també les palatals, poden ser caracteritzades com a segments complexos. Com que la base de la descripció és en els articuladors, no hi ha cap obstacle per a representar un segment complex amb dos articuladors diferents associats a un node Punt d'Articulació únic.¹²

En un altre lloc he presentat arguments que fan veure que es pot defensar una estructura de segment complex per a les palatals del català i aquí l'assumeixo sense discussió.¹³ Les seqüències de sibilants comparteixen doncs el punt d'articulació primari. La presència de l'articulador secundari Dorsal és un element afegit que no canvia la situació d'identitat. La continuïtat dels dos elements de la seqüència també coincideix: les sibilants són contínues així com també els segments [θ] o [X] de l'espanyol.

Totes les seqüències que són afectades per processos que canvien la situació que contradiu el PCO comparteixen el punt d'articulació primari i la continuïtat. Sembla doncs que aquest principi no se satisfà en aquests grups de segments i és raonable pensar, d'acord amb això, que els canvis que tenen lloc estan encaminats a preservar la restricció que fixa el principi. Però, per a poder mantenir aquesta argumentació, convé que el comportament que s'observa sigui general. La predicció és que sempre que entren en contacte dos sons que comparteixen el punt d'articulació primari i la continuïtat s'aplicaran processos de dissimilació, epèntesi o elisió. D'entrada, sembla que no és aquesta la situació que trobem. Les úniques seqüències afectades són les formades per sibilants (i per [θ] o [X] en espanyol). Qualsevol altre grup de consonants que satisfaci el nivell d'identitat de (8) es manté sense canvis. Les oclusives amb el mateix punt d'articulació poden coaparèixer lliurement (*sap poc, set tones, bec curt, són nous*) i els grups de dues laterals no se simplifiquen ni dissimilen (*mil lones* és diferent de *mil ones*). També són possibles les seqüències de làbio-dentals: en balear el grup [ff] no dissimila i les altres variants presenten també [ff] sense reducció (*bañ fort* diferent de *va fort*). En l'apartat que segueix presentaré una justificació independent de la no aplicació de les solucions relacionades amb el PCO a les seqüències que acabo d'esmentar. Es tracta d'un aspecte de la representació de les unitats bàsiques de la fonologia: la Teoria de la Subespecificació.

1.3. Els valors marcats i la subespecificació

Hi ha una línia de recerca que proposa distingir entre la informació específica indispensable i la que és redundant en algun sentit. S'entén que la primera és present a les representacions subjacents i la segona s'introdueix per regla. En les representacions s'estalvien especificacions, però aquesta simplificació és compensada, en part, per les regles de redundància que s'han de postular independentment. Aquesta manera de fer, que es coneix com a Teoria de la Subespecificació, es justifica sobretot per la seva capacitat d'explicar certes asimetries en el comportament dels sons.

El que fa al punt d'articulació, per exemple, el caràcter especial de les coronals s'observa en el procés d'assimilació. En aquest procés hi ha patrons de comportament diferenciats i mentre l'oclusiva coronal s'assimila a tots els punts, la labial i la velar no abandonen el seu punt d'articulació primari. Així, *set cases* fa se[kk]ases, però en la mateixa variant *cap casa* no fa ca[kk]asa sinó que es manté ca[ɸk]asa.¹⁴ Els estudis comparatius també fan veure que el punt d'articulació no marcat és el Coronal. Aquesta mena d'observacions forcen a considerar Coronal com un articulador subespecificat i, per tant, absent de les representacions subjacents. Una regla de redundància introduirà

11. La correspondència articulatòria per Coronal és la part frontal de la llengua i la caracterització Dorsal fa referència a l'activitat del cos lingual.

12. RECASENS (1990) ha matisat l'argumentació de base fonètica de KEATING (1988).

13. Vid. PALMADA (1991) i (1992a). Em fixo en el conjunt dels fenòmens de vocalització que afecten les palatals del balear. La descripció d'aquests processos demana una anàlisi que dona suport a la representació de segment complex. Justifico la mateixa representació per la lateral velaritzada.

14. Es pot retreure el paral·lelisme que es dona en la fonètica. Tal com argumenta RECASENS (1986), existeix una correlació inversa entre el grau de coarticulació o assimilació d'un so i l'esforç articulatori que exigeix. Així, els

Coronal a qualsevol segment que no contigui cap informació relativa al seu punt d'articulació. Però el que és clar per a [t] i també per a [n] no val per al conjunt de les coronals. L'articulador Coronal és present a les representacions subjacents de [l] i [s] i això explica la reducció de les seves possibilitats d'assimilació. En aquests segments Coronal hi ha de ser per força, perquè en la representació jeràrquica domina Lateral i Estrident, respectivament.¹⁵

El tret Continu, per altra banda, és el que es refereix més directament al grau de tancament. Aquest tret constitueix un grup amb el node de Punt d'Articulació.¹⁶ El tret Continu té dos valors: '+' i '-' o, alternativament, Continu i Stop. L'especificació [+continu] caracteritzant un segment indica que no es dona interrupció del pas de l'aire durant la seva producció. El valor negatiu es refereix justament a aquesta interrupció. Com que Continu es defineix respecte de la cavitat bucal, els sons nasals són [-continu].

En l'aplicació de la Teoria de la Subespecificació s'accepta que, dins el grup de les obstruents, només són especificades respecte del tret Continu les que tenen el valor positiu.¹⁷ Una regla de redundància introdueix [-continu] a les obstruents que no tenien el tret marcat si no han rebut cap especificació per la intervenció d'una regla d'assimilació, com a [dézðə] o a [fáðə]. Dins la classe de les sonants, el valor no marcat és [+continu] i una regla amb un abast més restringit especifica les nasals, que també són sonants, amb el valor negatiu.¹⁸ Resumeixo ara la situació que he exposat. L'esquema de (9) fixa la situació de les representacions subjacents: un grup de segments, representatius dels diversos grups, il·lustren la distribució de les especificacions marcades.

(9)

	t	p	n	l	f	s	ʃ
punt d'articulació primari		LAB		COR Lat	LABDEN	COR Estrid	COR Estrid
Continu						+	+

Les regles que introdueixen els valors no marcats o redundants a aquestes representacions són les de (10)

(10)

Regles de redundància

[ ] → [COR]	[sonant] → [+continu]
[LABDEN] → [+continu]	[ ] → [-continu]
[nasal] → [-continu]	

El resultat de l'aplicació d'aquestes regles de redundància a les representacions subespecificades de (9) són les representacions superficials de (11), amb tots els valors presents.

(11)

	t	p	n	l	f	s	ʃ
punt d'articulació primari	COR	LAB	COR	COR Lat	LABDEN	COR Estrid	COR Estrid
Continu	-	-	-	+	+	+	+

sons alveolars, amb un grau de contacte reduït, renuncien amb facilitat a les seves característiques a favor de l'estratègia global. En els sons que presenten un grau de contacte superior, l'esforç muscular és més gran i les seves possibilitats de coarticulació més reduïdes o nul·les.

15. Vid. PALMADA-SERRA (1991).

16. La fórmula clàssica és un node Supralaringi que domina el valor de continuïtat i el node de Punt d'Articulació. Recentment, PAGEET (1991) ha donat bons arguments a favor d'un constituent (*Articulator Group*) on les característiques de punt d'articulació dominen l'especificació de continuïtat.

17. En català la làbio-dental té un comportament que l'acosta a les obstruents no contínues i justifica una representació sense Continu marcat. Vid. a PALMADA (1991) i (1992b) un estudi de l'actuació de les làbio-dentals del balear.

18. Una condició d'ordenació general coneguda com a *Elsewhere Condition* assegura que les regles amb un domini d'aplicació menor s'aplicaran primer.

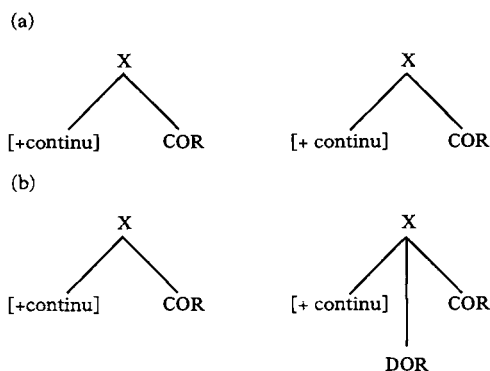
Convé veure ara com es relacionen els trets de continuïtat i punt d'articulació primari amb la restricció de coaparició imposada pel PCO. El tret que expressa la continuïtat només és especificat subjacentment en les sibilants (*Vid.* (9)).¹⁹ A les representacions originals aquests segments són els únics marcats per Continu i en tots els altres casos el valor del tret és predictable i s'introdueix per regla. El punt d'articulació primari compartit en les seqüències de sibilants és el Coronal. Aquest articulador és present a la representació subjacent de les sibilants a (9), tant en les alveolars com en les palatals. La presència de Coronal es justifica pel fet que té el tret Estrident associat. Es pot afirmar, per tant, que les sibilants que no poden coaparèixer tenen sempre un articulador Coronal i el tret [+ continu] marcat.

El PCO controla les representacions subjacents, l'exigència que els segments adjacents siguin diferents es planteja a aquest nivell i no més tard. Així, el principi desencadena l'aplicació d'estratègies de reparació de seguida que veu el conflicte. Una altra manera de plantejar-ho consisteix a admetre que ni el PCO ni cap altre principi no tenen el poder de bloquejar l'aplicació de les regles de redundància que són imprescindibles per a interpretar els segments. És per això que una seqüència [tt] o [ll] no és afectada pels mecanismes que es relacionen amb el principi. Al final de la derivació, però no al començament, els dos elements d'aquests grups compartiran el punt d'articulació primari i la continuïtat. Els valors coincidents tindran l'origen en l'aplicació de les regles de redundància que introdueixen Coronal com a punt d'articulació no marcat, diuen que les obstruents tenen l'especificació [- continu] i que les sonants no nasals són contínues. El PCO no pot evitar que acabin essent iguals perquè no pot afectar les regles de redundància.

1.4. Les representacions i les regles

Arribat aquest punt és clar que les seqüències de sibilants del català plantegen un conflicte al PCO. Els dos segments que entren en contacte satisfan el nivell d'identitat pertinent a les representacions subjacents i el principi ordena l'aplicació dels mecanismes a l'abast per reparar el conjunt. L'esquema de (12) resumeix aquesta situació inicial de violació del PCO, la combinació *SS que apuntava al començament, a (1a). Les Xs que apareixen en el nivell superior volen representar els moments en el temps que corresponen a cadascuna de les dues sibilants en contacte. La presència d'un articulador secundari Dorsal en el segon grup de (12) no desfà la identitat que es dona així tant a (12a) com a (12b).

(12)

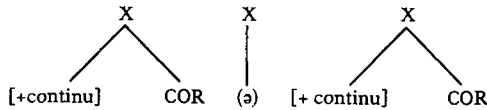

La solució d'epèntesi de (1b), SS → SVS, consisteix a eliminar la situació d'adjacència entre els dos elements sense alterar la condició d'identitat. A (13) es pot veure el moment temporal afegit, resultat d'una operació d'epèntesi, l'estratègia disponible que ha estat cridada pel PCO per resoldre la seqüència. La posició de l'esquelet temporal que s'ha introduït serà interpretada com una vocal neutra en el català central.²⁰

19. I també a les representacions de [θ] o [x] en espanyol, que observen el mateix comportament en els contactes.

20. Aquesta interpretació s'obté amb l'aplicació de les regles de redundància que omplen les vocals amb els valors no marcats. La vocal epentètica és [e] o [a] en variants de l'occidental.

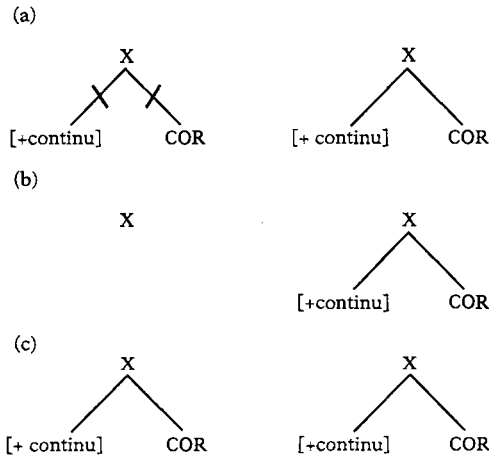
(13)

Ja he avançat al començament que quan la segona de les sibilants que entren en contacte no és un morfema, els dialectes catalans no fan una tria unitària de la via de solució dels grups. L'estratègia més general és l'elisió del primer segment. Presento primer, però, la solució específica dels parlars de Mallorca i Menorca: la Dissimilació Balear.

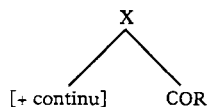
En les variants balears el conflicte es resol amb una intervenció que elimina la identitat, d'aquí el terme *dissimilació* que correspon al canvi esquemàtic SS → TS de (1c). A (14) mostro, amb un cert detall, la descripció de les operacions que condueixen al resultat final. El PCO se sent implicat per la representació de (14a): hi ha dos segments adjacents que són idèntics en el sentit que comparteixen el punt d'articulació primari i la continuïtat. L'actuació mínima sobre la identitat es concreta en la desassociació de les propietats en conflicte. N'hi ha prou que aquesta acció es realitzi sobre el primer element del grup; un cop s'ha dut a terme desapareix la situació d'identitat i així la justificació per a intervenir sobre el segon. Les propietats que no s'atribueixen a cap segment, que no s'associen a un moment temporal, no poden ser interpretades. A la representació de (14b) ja han estat elidides i queda només la posició temporal. Les regles de redundància proporcionen una interpretació d'aquest moment: els valors no marcats, Coronal i [- continu], són introduïts a la representació (14c). El resultat és així una [t] a sis_sòts que fa sít_sòts o a sis_éts pronunciat sit_éts.

(14)

La majoria de les variants presenten però un altre procés: la Simplificació de Continues. La seqüència resultant només té una sibilant, la segona, i la primera és elidida. La derivació que condueix a aquest resultat coincideix amb la que acabo de presentar per al balear, excepte en l'última operació. La solució d'elisió representada esquemàticament com SS → ØS a (1d) no espera que la posició temporal que ha quedat buida a (14b) sigui reinterpretada per les regles de redundància i l'esborra. Així, en la Simplificació de Continues, l'última representació de (14) és substituïda per (15) i la primera sibilant del grup desapareix del tot (sis_sáks → sis_áks).

(15)

Quan el primer segment és palatal, com a *peix salat*, l'articulador Dorsal que queda després de l'elisió de Coronal i Continu pot explicar la pronúncia que resulta, amb un so intermediari entre l'alveolar i el palatal.

Es pot donar també que el primer segment sigui una africada, com a *po* [tsʃiular. El contacte que provoca la intervenció del PCO també es dona en aquest cas.²¹ L'estratègia de reparació general s'aplica, però la unitat de l'esquelet no s'esborra perquè la part oclusiva de l'africada original es manté. El resultat de la Simplificació de Continues en aquest cas és la transformació de l'africada en oclusiva, po[tsʃiular és pronunciat po[tʃiular.

Hi ha llengües que presenten sibilants geminades, l'italià i el sard entre les romàniques. L'existència d'aquestes seqüències no representa cap contraargument per a l'anàlisi que proposo. Les llengües que les accepten no posen cap altra sortida al PCO que la concatenació de les melodies, la formació d'un segment llarg. Per altra banda, la presència de grups de continues amb el mateix punt d'articulació primari en algunes llengües aconsella deixar de banda una explicació absoluta de base fonètica de la seva raresa.

El PCO pot desencadenar, doncs, l'aplicació de regles sense context que contribueixen a satisfer les exigències que imposa sobre les representacions. Hi ha, però, encara, una altra manifestació d'aquest principi: pot intervenir com a bloquejador de regles que, si s'apliquessin, produirien seqüències de segments que el principi consideraria massa semblants. Com a exemple d'aquesta altra manera d'actuar del principi, no pas resolent problemes, sinó evitant que es donin, presentaré en la secció següent una anàlisi de la distribució de les aproximants sonores en català.

2. LA DISTRIBUCIÓ DE LES APROXIMANTS

Fins ara he mostrat com el PCO pot provocar l'aplicació de certes regles per a corregir les violacions que l'afecten. Les violacions són protagonitzades per especificacions marcades en les representacions originals quan es dona un nivell d'identitat suficient entre segments adjacents. Els valors marcats dels trets són presents a les representacions subjacents i, si hi ha contacte entre dos elements que presenten identitat en els nodes pertinents, el PCO activa les regles sense context disponibles. En totes les variants del català hi ha almenys una regla sense context d'aquesta mena i això explica que no es produeixin seqüències superficials d'elements idèntics per especificacions marcades.

En el curs de la derivació, però, les representacions van esdevenint cada vegada més especificades. La informació que s'afegeix pot ser el resultat de l'aplicació d'una regla fonològica, d'assimilació o escampament de propietats, per exemple, o pot ser que es tracti de valors no marcats que són introduïts per les regles de redundància. Ja he advertit que el PCO no pot actuar sobre les regles que entren els valors redundants; si que pot bloquejar, però, les regles fonològiques.

En aquest apartat mostraré com el PCO intervé en la derivació fonològica per prohibir la formació de seqüències obtingudes per escampament que presentin identitat en el punt d'articulació primari i el tret Continu que és el nivell pertinent en català (*vid.* (8)). Recordaré primer la descripció del procés general d'escampament del tret Continu i tot seguit faré una proposta de tractament per uns casos concrets.

2.1. L'assimilació de continu

L'alternança de les variants oclusiva i aproximant de les obstruents sonores (/b, d, g/ vs. /β, ð, ɣ/) és un procés que el català també comparteix amb el basc i l'espanyol i que ha estat força estudiat.²²

En català, una obstruent sonora té el valor pel tret Continu que resulta de l'escampament progressiu des del segment anterior. Així la variant oclusiva apareix després d'un segment [- continu] a ([əmbéʒə]) i també després de pausa ([blát]), perquè l'especificació negativa és el valor no marcat que s'introdueix per redundància. Per altra banda, la variant aproximant es dona quan l'obstruent sonora segueix un segment [+ continu], una vocal a [nɔβə] o una fricativa a [bizβə].

21. La representació de les africades ha estat força discutida en el marc de la geometria dels trets. SAGEY (1986) les va caracteritzar com a segments de contorn amb dos moments, un [- continu] i l'altre [+ continu], ordenats fonològicament. Aquesta proposta va ser rebutjada a partir dels arguments aportats per HUALDE (1987), (1988a) i LOMBARDI (1990).

22. *Vid.* a PALMADA (1991) una discussió de les propostes de HARRIS (1984), MASCARÓ (1984) i HUALDE (1988b). Pel que fa a les dades, convé tenir en compte que hi ha un grau important de variació dialectal en aquest procés. *Vid.* RECASSENS (1991) per al català, HUALDE (1988b) per al basc i LOZANO (1979) per a l'espanyol.

La continuïtat s'escampa, doncs, d'esquerra a dreta, des d'un segment que ocupa la posició de rima sil·làbica a un altre que és a l'obertura de la sil·laba següent. Quan no hi ha escampament, perquè és bloquejat tal com veurem, o perquè no hi ha cap segment a l'esquerra, l'especificació [- continu], la no marcada, és introduïda per una regla de redundància. Aquest és el cas de [blát], que ja he presentat, i també el dels grups amb blocatge que tracto en l'apartat següent.

2.2. El blocatge de l'escampament

L'escampament de la continuïtat no es dona quan el resultat seria una seqüència de segments que compartirien prou característiques com per a ser considerats idèntics. Les dades del català són una mica més complexes i per això també més informatives. En basc i en espanyol els casos de no escampament es restringeixen al grup [ld]: [talde] 'grup' en basc i [káldo] 'brou' en espanyol. El català, en canvi, també admet palatals i labio-dentals en posició de rima sil·làbica i així presenta també els grups [ád] i [fb].

La continuïtat no s'escampa entre els segments de (16a) perquè tenen les mateixes especificacions en el punt d'articulació primari i l'assimilació de Continu conduiria a una violació del PCO. A (16b), en canvi, no es dona coincidència en el punt i no hi ha, per tant, cap obstacle per a l'escampament de la continuïtat. És crucial aquí que la identitat del primari sigui total (cf. [əlkáldə]·[bérðə]).

(16) (a)	[əlkáldə] əkəʎdʲə bavbo	alcalde aquell dia baf bo	(b)	bérðə dəzði [áɫə]	verda desdij áɫga ²³
----------	-------------------------------	---------------------------------	-----	-------------------------	---------------------------------------

En els exemples de (16a) els dos segments ja comparteixen el punt d'articulació primari. A [əlkáldə], per exemple, tots dos segments són dentals. La lateral té l'especificació [+ continu], però no la pot escampar a l'obstruent perquè el resultat seria una seqüència d'elements iguals. Compartirien prou característiques com per a ésser considerats idèntics: l'articulador primari i Continu. Per altra banda, a (16b) [bérðə] o [dəzði] són segments amb articuladors primaris diferents: postalveolar-dental i alveolar-dental, respectivament; és per això que la continuïtat es pot escampar sense ser bloquejada pel PCO. L'assimilació de [+ continu] es dona també sense problemes a [áɫə], perquè els dos segments en contacte no comparteixen l'articulador primari. La lateral velaritzada del català té Dorsal com a segon articulador i l'obstruent velar té un articulador Dorsal únic, així l'articulador primari és Coronal en el primer segment i Dorsal en el segon.²⁴

Quan l'especificació que s'ha d'escampar és [- continu], el blocatge no es pot apreciar, l'obstruent sonora és oclusiva sense que es pugui determinar si aquesta característica és el resultat d'una assimilació o si ha estat introduïda per una regla de redundància. Són les dades de (17).

(17)	seddits kabbék soggál	set dits cap bec sóc gal	undít umbék uŋgát	un dit un bec un gat
------	-----------------------------	--------------------------------	-------------------------	----------------------------

En tot cas, si l'escampament és bloquejat en els grups consonàntics homorgànics, el fet que l'especificació negativa per Continu sigui el valor no marcat pot explicar perquè es donen seqüències homorgàniques no continues. Una possibilitat coherent amb l'anàlisi que he presentat és que també en els exemples de (17) es bloqueja l'escampament de [-continu] que és introduït per redundància. Així, el PCO, quan actua com a bloquejador, no es fixa exclusivament en els valors marcats.

3. CONCLUSIÓ

El recurs a un principi general i l'ús de representacions una mica més complexes que les matrius inordenades clàssiques permeten analitzar certs processos com la suma

23. RECASENS (1986) aporta dades experimentals que estan d'acord amb aquestes transcripcions. És especialment interessant l'observació que [b] és la realització normal darrere [f].

24. Per a la caracterització de la lateral velaritzada *vid.* PALMADA (1991) i (1992a). *Vid.* també PALMADA (1991) per a una explicació dels patrons divergents de [zð], amb blocatge de l'assimilació de punt i escampament lliure de Continu, i de [ld], que presenta assimilació de punt i blocatge en l'escampament de la continuïtat.

d'operacions molt senzilles amb un cost baix per al sistema. La virtut principal d'aquesta anàlisi no és, però, la simplicitat en la descripció, sinó el seu poder explicatiu. Els processos, que responen amb un mateix objectiu, són atribuïts al PCO.

Aquest principi actua com a desencadenant extern de les estratègies de reparació que s'apliquen o com a bloquejador de les actuacions que el contradueixen. En concret, he volgut mostrar que és el responsable de l'aplicació de regles sense context com la Dissimilació Balear o la Simplificació de Contínues i també de les situacions de blocatge que s'observen en l'escampament de Continu. La presència dels mateixos processos en sistemes lingüístics diferents dona força a la hipòtesi que aquest principi pertany a la base innata, a la facultat del llenguatge.

BLANCA PALMADA

BIBLIOGRAFIA

- BIBILONI 1983 G. BIBILONI, *La llengua dels mallorquins. Anàlisi sociolingüística*, tesi doctoral (Barcelona, Universitat de Barcelona, 1983).
- GOLDSMITH 1990 J.A. GOLDSMITH, *Autosegmental & Metrical Phonology* (Cambridge, Mass., 1990).
- HARRIS 1984 J. HARRIS, *La espirantització en castellano y la representació fonològica autosegmental*, «Estudis Gramaticals», núm. 1 (1984), ps. 149-167.
- HUALDE 1987 J. I. HUALDE, *On Basque Affricates*, «Proceedings of the WCCFL», núm. 6 (1987), ps. 77-89.
- HUALDE 1988a J. I. HUALDE, *Affricates are Not Contour Segments*, «Est Coast Conference on Formal Linguistics», 7.
- HUALDE 1988b J. I. HUALDE, *A Lexical Phonology of Basque*, tesi doctoral (Los Angeles, University of Southern California, 1988).
- KEATING 1988 P. KEATING, *Palatals are Complex Segments: x-Ray Evidence*, «UCLA Working Papers in Phonetics», núm. 69 (1988), ps. 77-91.
- KENSTOWICH 1971 M. KENSTOWICH, *Lithuanian Phonology*, dins *Studies in the Linguistic Sciences*, núm. 2, 2 (1971), ps. 1-85 (University of Illinois).
- LOMBARDI 1990 L. LOMBARDI, *The Nonlinear Organization of the Affricate*, «Natural Language and Linguistic Theory», 8, ps. 375-425.
- LOZANO 1979 M.C. LOZANO, *Stop and Spirant Alternations: Fortition and Spirantization processes in Spanish Phonology*, tesi doctoral (Ohio State University, 1979).
- MASCARÓ 1984 J. MASCARÓ, *Continuant Spreading in Basque, Catalan, and Spanish*, dins M. ARONOFF-R.T. OEHRLE (eds.), *Language Sound Structure* (Cambridge, Mass., 1984).
- MCCARTHY 1986 J. MCCARTHY, *OCF Effects: Gemination and Antigemination*, «Linguistic Inquiry», núm. 17 (1986), ps. 207-263.
- PADGETT 1991 J. PADGETT, *Structure in Feature Geometry*, tesi doctoral (University of Massachusetts, 1991).
- PALMADA 1988 B. PALMADA, *Sobre l'estructura de les representacions fonològiques: l'OCF i les regles*, treball de màster (Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1988).
- PALMADA 1990 B. PALMADA, *The OCP as a Rule Trigger and as a Rule Blocker: Some Data from two Catalan Dialects, Basque and Spanish*, treball presentat al 1990 Going Romance (Utrecht 1990).
- PALMADA 1991 B. PALMADA, *La fonologia del català i els principis actius*, tesi doctoral (Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 1991).
- PALMADA 1992a B. PALMADA, *Gliding Processes and Complex Segments*, treball presentat al 7th International Phonology Meeting (Krems 1992) (en premsa).
- PALMADA 1992b B. PALMADA, *En defensa de labiodental*, treball presentat al *Segundo Coloquio de Gramática Generativa* (Vitòria 1992) (en premsa).
- PALMADA 1993a B. PALMADA, *Constituent Structure in the Oral Cavity*, treball presentat al *Phonology Workshop - 16th GLOW Colloquium* (Lund 1993). Ms. Universitat de Girona.
- PALMADA 1993b B. PALMADA, *Phonological Continuant Spreading and Feature Geometry*, treball presentat al *APL-Phonology Workshop* (Coimbra 1993) (en premsa).

- PALMADA-SERRA 1991 B. PALMADA-P. SERRA, *On the Specification of Coronals*, «Catalan Working Papers in Linguistics, 1991» (1991), ps. 181-199.
- RECASENS 1986 D. RECASENS, *Estudis de fonètica experimental del català oriental central* (Barcelona 1986).
- RECASENS 1990 D. RECASENS, *The Articulatory Characteristics of Palatal Consonants*, «Journal of Phonetics», núm. 18 (1990), ps. 267-280.
- RECASENS 1991 D. RECASENS, *Fonètica descriptiva del català* (Barcelona 1991).
- SAGEY 1986 E. C. SAGEY, *The Representation of Features and Relations in Nonlinear Phonology*, tesi doctoral (Cambridge, Mass., MIT, 1986).
- SPE N. CHOMSKY-M. HALLE, *The Sound Pattern of English* (Nova York 1968).
- VIAPLANANA 1992 J. VIAPLANANA, *Comparació interdialectal i llengua*, «Llengua & Literatura», núm. 4 (1990-1991), ps. 215-242.

Expressió i creació en el Riba dels «Ecolis»: Eugeni d'Ors, romanticisme i Plató*, per Jordi Malé i Pegueroles

El punt de partença de tota història de la crítica hauria de ser, segons De Sanctis, la consideració que «ogni scrittore ha la sua estetica in capo, un certo suo modo di concepire l'arte, e le sue predilezioni nel metodo e nell'esecuzione».¹

En cada escriptor que pugui ser considerat un veritable crític, doncs, ha de poder descobrir-s'hi una determinada concepció de l'art, i, més concretament, un pensament literari propi. I això perquè, a l'hora d'aplicar-se a l'activitat que és la crítica literària, tal autor s'haurà valgut de tot un conjunt de termes, conceptes i idees, al damunt del qual haurà formalitzat les seves experiències de lectura de l'obra a què dirigeix la seva atenció de crític.

Quan el crític parteix d'un mètode d'anàlisi prèviament establert, és aquest mateix mètode el que li proporciona una completa base terminològica i conceptual, això és, un pensament o —per dir-ho ja— una teoria literària determinada. En cas contrari, és deure i, sobretot, responsabilitat del crític, de construir-se ell mateix una teoria literària pròpia que respongui a les necessitats d'intel·lecció de les obres analitzades.

A mitjan segona dècada d'aquest segle, un jove Carles Riba disposat a exercir de crític afrontava aquesta darrera situació. Davant la inexistència d'una tradició crítica literària adequada als ideals i els presupòsits del nou segle —Milà i Fontanals i J. Yxart quedaven ja lluny i desfasats—, calia plantejar-se el fet de la creació d'un llenguatge propi amb què poder dur a

terme la tasca crítica. I, ensem amb el llenguatge, un pensament literari, una determinada concepció de la literatura.

En la seva joventut i pel seu tarannà erudit i curiós alhora, Riba es mostrà inicialment receptiu i obert a diferents teories i corrents literaris, ja fossin antics o moderns, i fins de caire filosòfic, i de cadascun n'espigolà aquells termes, conceptes, idees, etc., que s'adequaven a les seves necessitats quant a la pràctica crítica. La qual, d'altra banda, tot i que plasmada dins revistes i diaris en articles de crítica pròpiament dits, en aquests inicis apareix mesclada amb la reflexió teòrica i fins amb un cert afany de dogmatisme, fruit d'aquesta consciència d'haver de bastir-se i establir uns principis concrets sobre els quals sustentat un pensament literari.

L'eclecticisme és, per tant, la característica més sobresortint del primer període crític ribià. Eclecticisme que s'anirà matisant i diluint en els llibres posteriors, més madurs i on Riba mostrarà molta més seguretat en l'ús dels seus instruments per a la realització de la crítica. Així, per exemple, moltes de les idees i les concepcions expressades en els primers articles més endavant no reapareixeran, o ho faran modificades i incorporades al propi pensament, ja molt més establert i definit.

La finalitat del present article és d'anàlitzar aquesta diversitat de referents que utilitzà Riba en els seus escrits crítics inicials —els de l'època dels *Ecolis* (segona dècada del segle)—, respecte a dos conceptes concrets: *expressió* i *creació*.² A través d'ells, com de molts altres, es reflexionava aquella preocupació per confegir-se

* Aquest article forma part de la nostra tesi de llicenciatura *La teoria literària de Carles Riba. L'època dels «Ecolis» (1913-1920)* (Universitat de Barcelona, 1993), inèdita.

1. DE SANCTIS, «*Settembrini e i suoi critici*», dins *Saggi critici*, recollits a *Saggi e scritti critici e vari*, iv, Edizioni «A. Barion» della Casa per Edizioni Popolari, S.A. (Milà 1936), p. 31.

2. Trobareu una anàlisi exhaustiva de la totalitat de termes i conceptes que apareixen als articles d'aquesta primera època ribiana, i que constitueixen el seu pensament literari, al nostre treball esmentat en la nota inicial.